

1879

45 127

28

КРУТІ

29.1.

Видання Культурно-Освітньої Референтури Головної Управи
Українського Національного Союзу в Німеччині.
Відповідає: культурно-освітній референт В.Маруняк.

УВАГА ДЛЯ ВПОРЯДЧИКІВ!

День 29 січня - день героїської смерти Українських Юнаків під Крутами - це свято української молоді, що - як завжди - готова до боротьби, а коли треба, то й смерті.

Томуто, Свято Крут повинна влаштовувати молодь. Де є Відділ Молоді, або Студентська Секція, там влаштовують вони. Де молодь не є зорганізована - там виявом її активності мусить бути влаштування Свята Крут.

Не повторюємо тут уваг, поданих кільмакратно у попередніх програмах інших свят, лише зазначуємо, що Свято Крут мусить відбутися навіть у найменшому осередку, бо й ця програма складалася так, щоб це уможливити. Коли нема жору, можна обійтися без нього. Залиш удекорувати національним прикрасом і Тризубом.

Влаштуванням Свята Крут маємо довести, що живемо з думкою про тих, які лягли в боротьбі за Українську Самостійну і Соборну Державу - й що ми готові піти їх слідами й цим найкраще їх вшанувати.

- - - - -

Програма.

- 1/ "Коли Ви вмірали..." - хор.
 - 2/ Дажбожич: "Крути" - рецитація.
 - 3/ "Ви жертвоє в боє..." - хор.
 - 4/ О.Омель: "Міцне і солодко..."
 - 5/ Реферат.
 - 6/ О.Стефанович: "Крути" - рецитація.
 - 7/ "Ми йдемо в бій, над нами вітер віє..." - хор.
 - 8/ О.Ольжич: х о х | "Закочеш - і будеш..."
- Гимн.

х х х

Дажбожич.

К Р У Т И .

Скинуло образом серце юнацьке
І триста із краших, найкраших пішло,
Згадавши за предків, за славу козацьку,
Зориджене місто і темне село...

Пішки і понесли у жертву державі
Всю радість юнацтва, кохання та кров.
І сявом дивним в кривавій заграві
Ненависть зайнялась, заблисала любов!

Хай з пішмою сунуть кацапські валки,
Мов орди монголів, мов гунів стада,
Хай грозить їм привид далекої Калки,
Когорта завзяттям горить молада!

Позустріч шість тисяч нападків Андрія,
Від шаку застигли лани біля Крут!
Во триста, лиш триста /хоч світить імперія/
Замерли у лаві залізній, і ждуть...

Вій бачив лиш Крутів будинок низенький,
Залікані села, німії поля...
Шість тисяч і - триста! Страшні ті обценки!
І жертву прийняла козацька земля!...

Та прийде пора: знов заграють гармати,
Їх гомін могутній вітри понесуть...
В дні бою і слави, в дні помсти - відплати
Порвемо мільйони легендов Крут!

О. Олесь

Ж
Ж Ж

Міцно і солодко, кровю упившись,
Сплять вороги у ночі...
Тихо з повіток плуги витягайте,
Куйте в проваллях мечі.

Стогнуть брати наші в тюрмах проклятих,
Граги залізні рвучи...
Тихо з повіток плуги витягайте,
Куйте в проваллях мечі.

Мати без сина і шінка без мужа...
Плачуть, життя кленучи...
Тихо з повіток плуги витягайте,
Куйте в проваллях мечі.

Марть знамена і бється юнацтво,
Крови потоки ллєчи...
Сміло з повіток плуги витягайте,
Куйте вселюдно мечі!

К Р У Т И .

/Хрещення ІУ Універсалу/

|Реферат|

"З журбов радість обнялась" - не тільки у ліричній поезії О.Олеся, але здебільша в самому житті.

Говорять про це проречисто - Крути!

І в цихи п'ятьома літерах, суцільно пов'язаними кровю, що горять вогнем зпоза серпанку легенди - зв'язані двоїсті почування: радості і смутку. Радості - із рідних Тернопілів, смутку - що "стільки народу впало за свободу, встоятись не було сили". Яке сильніше з тих почувань? Безперечно - радості! Хоч поминки справляємо тріста юнакам, то все ж ці поминки такі радісні, як їхні юні, квітневі весни, яких вони не пережили, як їхніх радісних шіснадцять-вісімнадцять літ, що їх вони зложили, як дар весільній, своїй відновленій по війні - і вільній - молодій державі.

Так, свято радості!! Во хто музатиме смутку, той знайде його і в соняшному райку квітневому - бо ж весна прийде і сонце погасне - , і в юнацькій 18-літній весні - бо "вічно молодість не буде..."

Для когось, Крути - свято смутку. Для нас - тільки радості, свято-спогад величезної посвяти, незглибимої жертви на вівтарі любови Батьківщини. Свято необмеженої віри в неї, тієї віри, що навіть у скептичному столітті чуда творить, гори переносить... Свято збудування пам'ятника, стократ вищого, стократ величавішого від Святої Софії Київської!

"З журбовою радістю обнялась..." Крути - одна з найбільших трагедій наших визвольних змагань, а поруч того - один з найсвітліших проблесків героїчності української духовості.

Це ж на полях Крутянських згинув раб віковий! Це ж там відродилася традиція давнього, гордого віку, воскресла слава давніх днів, тих днів, коли були:

"Честь і слава - військова справа,
Сама себе на сміх не давала,
Неприятеля під ноги топтала!"

Та це тільки в сесій посвяти, самій жертві - велич Крут. Смерть 300 юнаків на тисячолітньому фоні нашої історії, яка знає стократ більше гекатомб, сама смерть триста молодих юнаків, ще не зробила б з Крут такої величної легенди. Були в цьому ще інші причини:

На Крутянських полях відбулося хрещення акту 22 січня, хрещення відновлення прадавньої української державності. Кров юнаків освітила молоду державу, яку врешті по довгим ваганні її злопам'ятних провідників, під натиском національної стихії, відважилися спрямувати на шлях незалежності. Крути - це перший, по десяти місяцях великих і малих слів, чин! 22 січня - перше слово, велике /але, яке спізнене! / слово української революції; Крути, що прийшли за вісім днів - її перший чин!

"Слова - половина!", само слово - ніщо! Сдиний вартий чин і слово, спертє на чині, як лицар на мечеві. І він прийшов, щоб те слово 22 січня стало тілом, набрало вікової важности. І тому ці два акти - навіки нерозривні!

Коли в 1917 році, вдруге по японській війні, розвіялася фікція могутности Росії, коли затряслася в основах найбільша тюрна народів, тоді хвиля революції вдарила і в український беріг. По 250-літній неволі, народ мав вперше змогу підняти голову й почати думати самому про власні справи. І самочинно почалося стихійне пробудження мас...

"На майдані, коло церкви,
Революція іде.
Хай чабан - усі гукнули -
За отамана буде!"

І ці чабани, що за один день, за одну ніч отаманами ставали, усвідомлювали земляків і малоросів. І хошли ставали таким же швидким революційним порядком - українцями. Переповнений зщерт ненавистю до Росії, народ відразу брався перебирати владу у свої руки. Одна третина російської армії - були українці. Багато полків було майже чисто українськими. Вояки носили синьо-жовті значки, підносять угору українські прапори. Вояки манифестують. Свідомі значення історичної хвилі, заходяться організувати українську збройну силу. В Києві повстає Український Військовий Клуб ім. гетьмана Полуботка. Організується І Полк ім. гетьмана Хмельницького. Душею цієї роботи - націоналіст Микола Міхновський. З кожним днем, кожною годиною росла й могутніша українська народня стихія. Могутніша й вступила в одверту боротьбу з російською владою і військом, які всіма засобами старалися здержати зріст українського руху. Вони намагалися притягнути українців до російського революційного руху, щоб знову впрягти їх до воза нового російського імперіалізму. Та маси на це не пішли!

У простолюдді ще глибоко жевріли вогники національної свідомости, ще була жива пам'ять давньої славної пинувшини. Ці вогники, підсичені жаром загальної революції, запалали великим вогнем, в якому згаряли залишки рабства. Народ вступив на шлях незалежности. На лихо, не так сталося з українською інтелігенцією - тодішнім проводом.

Просякнуті ядом російсько-жидівської соціалістичної доктрини, загубили здоровий, первісний інстинкт національного самозбереження і, замість очо-

лювати українську революцію та використати величезний підйом мільйонів мас для опанування України й закріплення молодої держави - вони усіми силами своїх мертвих душ протиставилися революційній стихії, святий вогонь гаснучи, вогонь, що його запалювали мільйони на вівтарі любови Батьківщини

На фронтах і заплімі три мільйони українських воєнків чекало наказів. Ні, не чекало, але просило їх з Києва, домагаючися їх петершляче. А Київ полетів. А коли заговорив, то тільки на те, щоб вмовкувати гарячі голови та залякати їх лишитися вірними загальній російській революції. Закість використати велику хвилю і по віках неволі остаточно зірвати з Москвою, щоб провід з незрозумілою впертістю обстоював єдність України з Росією і тільки побожно віджав за... автономією! Воєнські маси нервувалися. На зборах і нарадах виносили резолюції про незалежність, про організацію української збройної сили.

На святі Шевченка в Симферополі говорив промовець-воєнк: "Пам-отець читав у Євангелії: "Просіть, а дасться вам, шукайте, а знайдете, добивайтеся, а відчинять вам". Ми шукали і не знайшли себе, просили й відмовлено нам, що маємо робити? Товариші! Маємо силу, так ламайно двері!" [Р.Ворне: "Чому Крути?"]. І того дня виломано в Симферополі двері, без дозволу й доручення Києва: створено Перший Симферопольський Полк ім. Дорошенка. Над касарнями піднесено синьо-жовтий прапор української революції. Представники українських військових частин тричі зійшлися в Києві й тричі виносили рішення про повну незалежність України та негайну організацію української армії.

Але соціалісти з Центральної Ради відповідали водно: "Не треба в дану історичну хвилину відокремлювати долю України від долі Росії. Будьмо на висоті нашої національної гідності, щоб ніхто не потребував кинути нам докору національної пристрасти і виключености" /Р.Ворне: "Чому Крути?"/.

Ці слова до дня просвітлюють гнилі душі наших задурманених соціалістів. Нанесені з чужого поля чужі абстрактні теорії так заволоділи душами тих обезобразених земляків, що поза амбіцією дорівняти і перегнати в соціалістичній правдивості своїх учителів, не мали більше багань. Одинока жура у них: щоб злось тільки не кіг заминути їм національної пристрасти і виключености! Трудно повірити нам у це сьогодні. Трудно зрозуміти тайники рабської психології, яка веліла по кількохсотній неволі - коли прийшла можливість визволення - добровільно і свідомо вкладати голову у неве ярмо!

І тому на військових з'їздах ішла завзята боротьба поміж представниками війська та Центральною Радою. Гекравим, блискучим виразником настроїв широких воєнських мас був Микола Міхновський. "Війна - не видумка - говорить він на першому з'їзді. - Основою війни є вічно живий закон боротьби між націями. Во є нації панів і нації рабів. І сьогодні Україні треба воявати, треба армії, але треба знати, за що і з ким битися. Сьогодні перед нами у всій величчї станула ідея воскресення одної нероздільної України!" Були це слова не одного Міхновського, його устами говорив цілий воскреслий народ. Були це слова відродженого українського націоналізму. І хоч слова й думки Міхновського було єдине, що в той час було на потребу, то все й по-своєму відповідали йому Вишинченки: "Не нації-панів розпочали війну, а просто панів. Не нації рідять в історії, але класи. Буржуї всіх країв із собою спів-працюють, щоб побити працюючі класи. Україні нема помо творити своєї армії бо вона нікого поневолювати не хоче. Їй треба тепер закінчити війну й уладити разом з працюючими російськими класами нове життя у спільній державі-Росії". Для Вишинченка і його товаришів з Центральної Ради не існувала дійсність, не існував військовий досвід взаємин із Москвою! Не тямали, як то найпередовіші соціалісти Німеччини й інших країв голосували за колбосальні військові бюджети, призначені на знищення братів-пролетарів інших націй. Не розумів малоросійський раб, що де йде про добро батьківщини, там його соціалістичний вчитель тричі зрадить і соціалізм, і світовий пролетарят,

і свою вчорашню науку. Бо одне, і друге, і третє так довго добре, як довго слухать його народів, поза яким для нього нічого не існує. Але наші травоїди не були всілі цього ані побачити, ані зрозуміти, і в цьому замикається ціла трагедія нашого національного зриву. Знеохочені, зневірені в провід і в ідею визволення, три мільйони українського воцтва деморалізуються, розходиться по селах, щоб там, не кидаючи зброї, творити "пашківські" республіки і бити кожного, хто вступить в їх границі. Не маючи змоги охороняти границь держави, стали сторожем на краінах своїх сіл і волостей. Не зміг змінити цього стану вимушений на Центральній Раді ІУ Універсал. Спізнено прогомоніли його горді слова, бо під столицю підходив ворог, а нікому було її мурів охороняти: величезна, багатомільйонна українська збройна сила не існувала, а і ті полки, що залишились, проголосили неутралітет. І тут починається тепер історія бою під Крутами. "В трудну годину народилася воля України". Бо чи не в найтруднішу зорганізувався курінь студентів і учнів? Не було часу на вишкіл. Без вишколу вирушив у похід. Вирушив не для того, щоб здержати ворога, оборонити Київ, бо до того треба було вдесятеро більше сили. Вирушив, щоб не віддати без бою столицю, щоб задокументувати, що молодь українська вміє понести найтяжчі жертви для оборони краю. Щоб змити кров'ю ганьбу неутралітету збаламучених регулярних частин. Щоб своєю жертвою кривавою струснути совістю цілої України і могутнім голосом зірвати народ до бою з наїздником. Це вже не були дитячі мрії:

"О, візьми і мене, святий Юрію,
На бої, на змагання страшні..."

Під мури міста підступав ворог. Рішення кільканадцятилітніх хлопців було поважне, як поважними були події, що котилися над їх головами. Вони йшли на справжні бої, справжні змагання на життя і смерть. За власну смерть і за життя Батьківщини.

28 січня 1918 року Студенський Курінь виступив із Києва. На другий день розташувався біля станції Крути і вночі почався історичний бій. Хоч проти себе стояли дві нерівні сили, то десятикратно сильніший ворог ледви чи зміг би виконати перемогу, поконавши безмежно завзятих юнаків, якби ці останні мали доволі зброї...

Боролися до останку. Не уступали. Помади не просили. Гинули рівно, один при однім, так, якби життя не мало для них ціни, якби шукали смерті. Гинули, бо, в обороні честі нації, творили героїчну епопею, якої приклад мав струснути совістю не лише сучасного їм, але усіх грядучих поколінь. Мав окрилювати їх і вести "на путь спасенну".

"О, ви уміли за неї лягти,
Мужньо лягти і діточо,
Вміли колодну млу пропекти
Жаром багряних сорочок!

Ваша загуба за весну ясну,
Ваші зарубані весни -
Гроном з німоти байдужья і сну,
Криком кривавим: "Воскресни!"

Крути виявляли непомильний національний інстинкт самозбереження молоді. Вказували, що молодь була вільна від киб батьків, зріліша від них політично і життєво. Коли батьки демобілізували армію - діти вхопили за зброю і не дали намарно прогомоніти словам ІУ Універсалу, словам, що, хоч спізнено,

все ж таки плідним засівом впали на спрагнену доброго зерна землю. Кров Крутянських Героїв полила це зерно. Воно скільчилося і видало плоди.

Юридично, право на українську державність можна виводити від княжої та козацької держави, від повстання державно-правних актів Мазепи та актів 22 січня 1918 року. Але важливішим правом на власну державу, правом, що ніколи не передається, що назавжди лишається внутрішнім правом і наказом нації - є кров, прольята за її незалежність. Перша жертва крові Крутянців по 250-літній неволі - це нове право на українську державність, на її повну незалежність.

Крути - сьогодні стали легендою. Легендою, що окриляє наше покоління і певним кроком веде в майбутнє. 24 роки вже йде молоде покоління походом під прапором Крутянської легенди. 24 роки переповнені жертвами відомих і невідомих героїв, великими жертвами крові, волі і життя молодого. І 24 роки від Крути йде неустання боротьба з усіма, що посміли займати святе право України: право України до її незалежності. Ось ледви що прогомоніли відгуки героїчної боротьби гордоців наших - Карпатської Січі. Ще майже вчора зводилися спокійні українські землі, села і зривали повстання проти розбихацької польської солдатески. Боротьба ця корінем у Крути. Вона не припиниться, поки не здійсниться те, за що полягло 300 Крутянців, поки закріпиться пропам'ятний акт 22 січня славного Крутянського Року.

У 1981 році українське студентство проголосило День Крути всестудентським українським святом. У вільній великій Українській Державі Свято Крути буде державним святом молоді, а пам'ять Крутянців буде вирощувати нові українські покоління, кріпкі, життєрадісні, героїчні. Все бачимо й, і, звязувчи минуле з майбутнім, у 24 роковини незрівняного чину піднесімо заклик: "Нехай живе вічно жива, сугестивна пам'ять Крути! Нехай вирощує і скріплює нове українське покоління - вільне, величне, покоління героїчне, що відбудовану нашу державу підійме на найвищі висоти, до висот могутньої України великих князів завойовників - Святослава, Володимира й Ярослава!"

Живемо в час, коли історія - це не шкільний підручник, пошани давні померлих людей, список мертвих дат і назв, але дійсність, але сучасність, справжнє життя. Вона котиться понад і поперек нас буруном, нищить кордони, будує нові, встановлює нове, суворе право. Невідомі її сьогоднішні задуми, нерозгадані завтрашні шляхи. Відоме лише те, що вічне й незмінне: тільки той нарід буде записаний на сторінках нової історії, який у круті світової пожежі завоює незломну віру у святість своєї справи, який мимо найтяжчих перешкод, найтрагічніших невдач не схибить із раз обраного шляху. Для нього і про нього пишеться нова історія наших бурунних, героїчних днів!

На свіжозрозгорнених скрижалах історії вже вдруге пишуться криваві слова ІУ Універсалу: "Однині Українська Народня Республіка стає самостійною від нікого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу". Пишуться поволі, але кріпко, твердо і криваво. Пишуться так, щоб все лишилося назавжди!

х х х х х х х х х х х

х х х х х х х

х х х